

**НЕБЕЗПЕЧНІ ТА ШКІДЛИВІ ВИРОБНИЧІ ЧИННИКИ, ЩО ВИЗАЧАЮТЬ
САНІТОРНО-ГІГІЄНІЧНІ УМОВИ ПРАЦІ**

ГРЕЧКА Н.В.,

ІЩЕНКО І.І., Національний університет цивільного захисту України,
викладач кафедри пожежної і техногенної безпеки об'єктів та технологій

Санітарно-гігієнічні умови праці відіграють важливу роль у забезпеченні здоров'я та працездатності робітників у всіх галузях виробництва. Згідно з даними Міжнародної організації праці, щороку у світі реєструється близько 2,9 мільйона смертей, пов'язаних із професійною діяльністю, а кількість випадків професійних захворювань становить понад 300 мільйонів [1]. Значна частина цих проблем пов'язана з небезпечними та шкідливими виробничими чинниками, які негативно впливають на санітарно-гігієнічні умови праці, тому розуміння цих виробничих чинників є фундаментальним для забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов праці та запобігання професійним захворюванням.

Відповідно до Закону України "Про охорону праці", роботодавець зобов'язаний створювати безпечні та нешкідливі умови праці для працівників [2]. Це включає систематичний аналіз виробничих чинників та впровадження заходів щодо мінімізації їхнього негативного впливу на працівників.

Згідно з ДСТУ 2293:2014, небезпечний виробничий чинник – це фактор робочого середовища або трудового процесу, який за певних обставин може спричинити травму чи раптове погіршення здоров'я працівника. Шкідливий виробничий чинник – це фактор робочого середовища або трудового процесу, який за певних умов може викликати професійне захворювання, зниження працездатності або негативно вплинути на здоров'я майбутніх поколінь [3].

За природою дії на організм людини небезпечні та шкідливі виробничі чинники поділяються на наступні групи: фізичні, хімічні, біологічні, психофізіологічні.

Фізичні фактори включають різноманітні види енергії та фізичні явища, які можуть негативно впливати на працівників. Шум є одним з найпоширеніших шкідливих факторів на виробництві. Тривала дія високих рівнів шуму (понад 80 дБА) може призводити до розвитку професійної приглухуватості [4].

Вібрація поділяється на загальну та локальну. Загальна вібрація впливає на весь організм і може спричиняти порушення функцій опорно-рухового апарату, серцево-судинної та нервової систем. Локальна вібрація, що діє переважно на руки працівника, може призводити до розвитку вібраційної хвороби [5].

Показники мікроклімату (температура, вологість, швидкість руху повітря) мають значний вплив на працездатність та стан здоров'я працівників. Відхилення цих показників від нормативних значень може призводити до порушення терморегуляції організму, зниження працездатності та розвитку простудних захворювань [6]. Недостатнє або надмірне освітлення робочих місць негативно впливає на зорову функцію працівників, підвищує ризик виникнення виробничого травматизму та захворювань органів зору.

Хімічні фактори включають різноманітні речовини, які можуть шкідливо впливати на організм працівників. Залежно від характеру впливу на організм людини, хімічні речовини поділяються на декілька груп. До них належать: загальнотоксичні речовини (оксид вуглецю, ціаніди, сполуки ртуті) впливають на центральну нервову систему, кровотворні органи, порушують обмінні процеси в організмі. Подразнюючі речовини (хлор, аміак, оксиди азоту, сірчистий ангідрид) викликають подразнення слизових оболонок дихальних шляхів, очей, шкіри.

Біологічні фактори включають патогенні мікроорганізми та продукти їх життєдіяльності, які можуть спричиняти інфекційні захворювання. Патогенні мікроорганізми (бактерії, віруси, грибки) можуть спричиняти інфекційні захворювання професійного характеру.

Психофізіологічні фактори пов'язані з організацією праці, режимом праці та відпочинку, психоемоційним навантаженням. Фізичні перевантаження можуть бути статичними (тривале перебування в незручній позі) та динамічними (виконання великої кількості рухів за короткий час) [7]. Тривалі фізичні перевантаження можуть призводити до розвитку захворювань опорно-рухового апарату та периферичної нервової системи. Нервово-психічні перевантаження включають розумове перенапруження, монотонність праці, емоційні стреси [8]. Вони можуть призводити до розвитку неврозів, депресій, психосоматичних захворювань. Тривала дія шкідливих виробничих факторів може призводити до розвитку професійних захворювань. Тому, задля мінімізації впливу шкідливих факторів на організм працівників застосовують комплекс заходів різного характеру.

Отже, небезпечні та шкідливі виробничі чинники мають значний вплив на здоров'я працівників та є причиною розвитку професійних захворювань. Комплексний підхід до оцінки та управління виробничими ризиками, що включає технічні, організаційні, санітарно-гігієнічні заходи та використання засобів індивідуального захисту, дозволяє значно поліпшити санітарно-гігієнічні умови праці та знизити рівень професійної захворюваності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. ДСН 3.3.6.042-99 "Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень". Київ: МОЗ України, 1999. 29 с.
2. ДСТУ 2293:2014 "Охорона праці. Терміни та визначення основних понять". Київ: Держспоживстандарт України, 2014. 18 с.
3. Закон України "Про охорону праці" від 14.10.1992 № 2694-XII. URL:
4. Кальниш В.В. Психофізіологічні критерії професійної придатності. К.: Медінформ, 2018. 264 с.
5. Кальниш В.В., Пишнов Г.Ю., Дорошенко М.М. Інформаційно-психологічна безпека людини. К.: Медінформ, 2018. 304 с.
6. Кундієв Ю.І., Чернюк В.І., Шевченко А.М. Гігієна праці: підручник. К.: Медицина, 2018. 904 с.
7. Лисюк М.О. Вібраційна хвороба: діагностика, лікування та профілактика. Український медичний часопис. 2018. № 3. С. 57-60.
8. International Labour Organization. Safety and Health at Work. Geneva, Switzerland: ILO, 2024. Режим доступу: <https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang-en/index.htm>